

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Politologie

Václav N e k v a p i l

**Blízkovýchodní konflikt ve francouzském
veřejném prostoru (2000-2010)**

**Middle Eastern Conflict in the French
Public Space (2000-2010)**

Teze disertační práce

vedoucí práce - Prof. PhDr. Pavel Barša, Ph.D.

2013

1. Úvod

Jak ovlivňuje konflikt mezi Izraelem a Palestinci nás v Evropě? A proč hraje natolik symbolickou roli? Na všech kontinentech se ve dvacátém a jednadvacátém století odehrávaly stovky konfliktů, některé z nich jsou či byly velmi intenzivní a krvavé, mnohé z nich se dotýkaly ekonomických a politických zájmů evropských zemí, jiné zasáhly Evropu nepřímo tím, že vyvolaly migrační vlny či ovlivnily ideologické zázemí pro nejrůznější politická hnutí. V desítkách válečných konfliktů či občanských válek se Evropané přímo vojensky angažovali, ať již jako koloniální mocnosti, intervenční síly či jako mírové jednotky pod hlavičkou některé z mezinárodních organizací. Evropské země bedlivě sledují vývoj v geopoliticky významných oblastech, jejichž nestabilita může ovlivnit globální trhy s energetickými surovinami nebo potravinami či narušit mezinárodní obchod. Rovněž ty oblasti, kde hrozí použití či proliferace zbraní hromadného ničení, jsou v centru pozornosti. Ovšem ani jeden z těchto faktorů neposkytuje vysvětlení pro to, proč v evropských zemích tak silně rezonuje izraelsko-palestinský konflikt a proč fascinuje a mobilizuje takové množství lidí právě v Evropě. Kofi Annan ve svém bilančním projevu v Britském muzeu prohlásil: „Můžeme si myslet, že arabsko-izraelský konflikt je pouze jedním z mnoha regionálních konfliktů. Není... Žádný jiný konflikt s sebou nenese tak silný symbolický a emocionální náboj u lidí velmi vzdálených od bojiště“ (Annan 2005).

Ze států, které s oblastí přímo nesousedí, je však Francie tím jediným, kde problematika Izraele a Palestiny permanentně proniká do vnitrostátních diskusí a vnitřní politiky prakticky na všech úrovních. Jak uvádí Esther Benbassa, je možné „izraelsko-palestinský konflikt analyzovat jako druh zrcadla napětí uvnitř francouzské společnosti“ (Benbassa 2006, s. 47). Má k tomu předpoklady nejen historicko-politické (křížácké výpravy, tradiční přítomnost Francie v Levantě, koloniální minulost, spoluzodpovědnost za tragédii šoa apod.), ale také sociální (vazby etnických a náboženských skupin žijících ve Francii k blízkovýchodnímu regionu), které všechny stimulují společenskou debatu. Tato kombinace faktorů činí z Francie z evropského měřítka výjimečný případ, který však dobře ilustruje úvodní otázku, proč právě izraelsko-palestinský konflikt fascinuje Evropu. Ve Francii se projevuje v nejvyšší míře v každodenní politické a společenské realitě. Jak uvádí Marc Hecker, zatímco se teroristické akce (např. na olympijských hrách v Mnichově či útok na synagogu v rue Copernic v Paříži) snažily blízkovýchodní konflikt do Evropy exportovat, dnes jsou ve Francii aktivistické skupiny muslimů i židů, které se naopak snaží konflikt do země importovat politickými prostředky (Hecker 2012, s. 7-8).

2. Současný stav výzkumu

Diskursivní analýza v oblasti zahraniční politiky je i po téměř dvaceti letech vedle klasické policy analysis stále ještě popelkou mezi metodami výzkumu v této oblasti. Lene Hansenová ve své průkopnické práci věnované odrazu bosenské války na Západě pléduje za to, aby byla zahraniční politika situována do „širšího diskursivního terénu“ a analyzována prostřednictvím svého odrazu v jazyce, jenž zpětně ovlivňuje výkon politiky (Hansen 2006, s. xvii). Diskursivní analytici navazují na práce poststrukturalistů, když zkoumají komplementární vztahy mezi materiálními a ideovými faktory při formování politiky a propojují výzkum zájmů s výzkumem identit (Wodak 1999).

Pokud jde o francouzskou zahraniční politiku v kontextu středomoří či arabského světa, existuje celá řada studií, jak od francouzských, tak arabských či anglofonních autorů. Zdrojově solidně fundovaná, avšak svojí tezí o konstantně proarabské (resp. „promuslimské“) zahraniční politice Francie značně kontroverzní publikace Davida Pryce-Jonese (2006), patří mezi ty nejcitovanější v anglickojazyčné literatuře. Pryce-Jonesův zájem se v posledku neomezuje jen na Francii, ale svými tezemi chce doložit, že v „huntingtonovském“ střetu mezi Západem a islámem stojí Francie na špatné straně a že je muslimskou velmocí (*Muslim power*), což se zákonitě obrací proti Židům nejen ve Francii, ale i v Izraeli. Z přehledových studií lze mezi solidně zpracované řadit také některé knihy vzešlé z frankofonního prostředí arabských univerzit v devadesátých letech (Nouschi 1994, Maatoug 1998). Zatímco Nouschi je velmi objektivní, nestranný a až sarkastický vůči arabským zemím, Maatoug je – pokud jde o výběr materiálů – tendenční a jeho hlavní tezí je „izraelofilie“ francouzské zahraniční politiky. Francouzsko-izraelské vztahy jsou předmětem akademického výzkumu, ale od konce devadesátých let i ve stále větší míře angažovaných interpretací. Angažovaný výzkum vztahu Francie a izraelsko-palestinského konfliktu prováděl Farouk Mardam-Bey, viz například dvousvazkové dílo Trasa z Paříže do Jeruzaléma (*Itinéraires de Paris à Jérusalem. La France et le conflit israélo-arab*) (Kassir–Mardam-Bey 1992). Patrně veřejně nejaktivnějším analytikem je bývalý izraelský novinář a diplomat Freddy Eytan, který se věnuje francouzsko-izraelským vztahům již od sedmdesátých let (Eytan 1974, Eytan 2005, Eytan 2009). Zatímco Eytan zastává silně pravicové a k Francii spíše rezervované stanovisko, jiný frankofonní izraelský diplomat Elie Barnavi se situuje na umírněnou socialistickou levici a hlouběji chápe motivace a rezervované postoje aktérů francouzské diplomacie, pokud jde o Izrael a sionismus (Barnavi 2002, Barnavi, Rosenzweig 2002). Mnoho kvalitních studií na téma vztahu Francie právě k sionistickému hnutí publikovali historici Michel Abitbol (1989) a

Catherine Nicault, např. v její studii o vztahu Francie k sionismu v letech 1897–1948 se doplňuje mezinárodněpolitické hledisko s pohledem na domácí politickou scénu i vzhledem do situace uvnitř francouzské židovské komunity (Nicault 1992). Komplikované etapě vzájemných vztahů spojené právě se vznikem židovského státu se věnoval David Lazar (1972).

Studie zaměřené na politickou a společenskou roli etnických či náboženských skupin patří od konce šedesátých let k hlavnímu proudu společenských věd. Pro náš výzkum je relevantní dílo socioložky Doris Bensimon a historičky Joelle Allouche-Benayoun o vztazích francouzských Židů s Izraelem (Bensimon 1989, Bensimon – Pinkus 1989, Allouche-Benayoun 1989), rozsáhlá díla historiků Gérarda Noiriel (2007) a Pierra Birnbauma, zabývajícího se politizací francouzského židovstva v posledních dvou staletích (Birnbaum 1990). Yves Chevalier shromáždil a porovnal dostupné výzkumy veřejného mínění uvnitř židovské komunity od šedesátých do konce osmdesátých let, z nichž lze vyčíst zajímavé posuny ve vnímání např. antisemitismu, náboženské praxe či významu Státu Izrael pro diasporní židovskou existenci ve Francii (Chevalier 1989). Izraelský autor, někdejší velvyslanec ve Francii Ovadia Soffer rozebíral roli francouzské židovské komunity s ohledem na francouzsko-izraelské vztahy od padesátých do osmdesátých let minulého století (Soffer 1989). Specifickou kapitolou, ke které se vracejí i mnozí dnešní diskutující, je rok 1967 a odraz šestidenní války ve francouzské židovské komunitě. Shrnutí dvou debat organizovaných v Paříži Světovým židovským kongresem (WJC) – jedna z nich z roku 1965 a druhá z roku 1968 – rámuje pod názvem Izrael v židovském vědomí (*Israël dans la conscience juive*) publikace (Lévy-Valensi–Halpérin 1971), o níž v recenzi historička Doris Bensimon píše, že „na každé stránce je cítit nejistota z budoucnosti, s níž je osud Státu Izrael a diasporních Židů hluboce spojen“ (Bensimon 1974). Sionistickým obratem uvnitř francouzské židovské komunity se dlouhodobě zabývá Régine Azria (2003) z EHESS. Z publikací poslední doby, které se neřadí do polemického žánru, lze zmínit studii politologa z IFRI Marca Heckera, v níž se jako první a dosud jediný pustil do citlivého tématu obhajoby zájmů Státu Izrael ve Francii. Jeho malá studie (Hecker 2005) se sice snaží o nezaujatý přístup, avšak nejde příliš nad rámec pouhé deskripce aktérů. Na rozdíl od Heckerovy disertační práce obhájené v roce 2010 na Univerzitě Paříž I – Sorbonne, která vyšla pod názvem Francouzská intifáda? O dovozu izraelsko-palestinského konfliktu (*Intifada française? De l'importation du conflit israélo-palestinien*), ve které detailně popisuje jednotlivé společenské aktéry a jejich motivace v historickém kontextu s důrazem na období po roce 2000 (Hecker 2012). Značný zájem

vzbudila rovněž původně disertační práce Samuela Ghiles-Meilhaca (2011) o historii a politické roli CRIF (*Le CRIF. De la Résistance juive à la tentation du lobby. De 1943 à nos jours*).

3. Cíle a struktura práce

Cílem této práce je analyzovat a typologizovat francouzský společenský diskurs o izraelsko-palestinském konfliktu odrážející určité názory, zájmy, postoje a hodnoty spojované se současným židovstvím a židovskou identitou a propojit jej s oficiálním politicko-diplomatickým diskursem prezidentů Chiraca a Sarkozyho. Bude nás zajímat, jaký vliv na oficiální diskurs francouzské zahraniční politiky vůči Izraeli mají výstupy společenského diskursu týkající se problematiky diasporního židovství, zda používá stejné či podobné kódy, jazykové prostředky, metafory a historické reference.

Na tématu tzv. povinnosti paměti (*devoir de mémoire*) zkoumáme morální argumentaci dotýkající se památky holocaustu, role školy při utváření tzv. národní paměti a pozice židovské komunity jakožto strážce a interpreta hodnot spojených s minulostí židovského národa. Zabýváme se také polemikou o unikátnosti holocaustu v kontextu jiných genocid, kolonialismu a otrokářství.

Koncept *nového antisemitismu* či nové judeofobie kriticky zkoumáme v kontextu reálného násilí proti židovské komunitě ve Francii z let 2002-2005 a politické instrumentalizace obvinění z antisemitismu proti levici a kritikům politiky Státu Izrael. Zabýváme se spory uvnitř i v ně komunity ohledně míry, příčin a následků rostoucího napětí a jeho důsledků pro vztah židovské komunity, ostatních menšin a většinové společnosti.

Na základě diskuse o zaměření *francouzské zahraniční politiky ve vztahu k Izraeli* analyzujeme jednotlivé postoje týkající se palestinské státnosti a pozice Francie vůči ní. V centru pozornosti je také proměňující se postoj levice vůči Izraeli a dnešní kritické vnímání francouzské zahraniční politiky různými částmi židovské komunity. Věnujeme pozornost také sociálním hnutím, která jsou aktivní ve prospěch palestinské otázky ve Francii.

Téma *národní identity* se dostalo do centra pozornosti se zvolením Nicolase Sarkozyho prezidentem, ale problematika imigrace a integrace přistěhovalců je diskutována nejméně od osmdesátých let i v souvislosti s rasismem a proměňujícím se sebepojetím francouzské společnosti. V této kapitole jsou rovněž analyzovány postoje k politickému sionismu, které se

dostávají do centra zájmu diasporních židovských institucí, ale také růst komunitarismu a oslabování doktríny laïcité.

Práce je rozčleněna do sedmi hlavních částí: po úvodu, výzkumných otázkách a metodologii následuje čtvrtá kapitola popisující jednotlivé pozice objevující se v diskusi o blízkovýchodním konfliktu ve zkoumaném období. Kapitola popisuje charakteristické rysy jednotlivých ideových proudů, které následně ilustrují ukázky ze společenského diskursu rozčleněné podle čtyř výše uvedených tematických oblastí. Pátá kapitola se zaměřuje na oficiální zahraničněpolitický diskurs, kde po historickém úvodu do francouzsko-izraelských vztahů následuje výběr z projevů prezidentů Jacquesa Chiraca a Nicolase Sarkozyho opět analyzovaný na základě čtyř hlavních tematických okruhů a řady specifických témat. V závěru práce jsme analyzovali jednotlivá intertextová spojení mezi oficiálním a společenským diskursem. Práci doplňuje rejstřík 110 jmen hlavních postav současné diskuse, rejstřík hlavních angažovaných skupin občanské společnosti a přehled politických stran.

4. Metodologie

Disertační práce se pohybuje na pomezí dvou subdisciplin politologie, konkrétně teorie mezinárodních vztahů a sociologie politiky. S ohledem na tuto interdisciplinaritu bylo nezbytné zvolit specifickou kombinaci výzkumných metodologických přístupů a metod, které se neomezují výhradně na metody politické vědy, ale vypomáháme si rovněž v oboru literární vědy. V oblasti analýzy jazyka volíme mezi kvalitativními metodami, které umožňují zkoumat fenomény v jejich přirozeném prostředí a hledat v daném kontextu specifické příčinné souvislosti. Metodou typologizace konstruujeme ideální typy diskursu, které nám pomáhají k porozumění francouzské veřejné diskusi.

Politiku (*politics*) pojmáme reduktivně jako diskursivní akt a zajímá nás jeho vztah s komplexními diskursivními aktivitami produkovanými uvnitř společnosti vznášející nároky vůči politice, především politice zahraniční (*policy*). Paradigmaticky se pohybujeme na půdě konstruktivismu, politika je sociálně konstruovaná (Wendt 1999) a klíčem k jejímu pochopení je proniknutí do struktury intersubjektivně vytvářených významů. Hlavním cílem konstruktivismu není kauzální vysvětlení událostí, ale pochopení způsobu utváření identit aktérů. Hledisko kauzality však na rozdíl od některých ortodoxních zastánců diskursivní analýzy neodmítáme, pouze analytické pole rozšiřujeme z klasické kauzální souvislosti vstupů a výstupů politického procesu o rovinu diskursu. Domníváme se, že nejde jen o pochopení jednotlivých izolovaných jevů (diskurs, identita, činy, politika), ale o proniknutí do jejich

vzájemných souvislostí. Aktéři znamenají v našem výzkumu instituce – na jedné straně stojí instituce státu (prezident, ministerstvo zahraničních věcí, premiér a další), na druhé pak cosi, co dále neurčitě nazýváme „společnost“, ale co budeme v dalších kapitolách typologizovat a co rozebereme na jednotlivé zájmově-ideové komponenty. Materiální stránka politiky je dle konstruktivistů zprostředkována ideovou složkou světa, tedy významem, který aktéři přisuzují činům vlastním či ostatních aktérů.

5. Výsledky výzkumu

Do diskuse se zapojuje celá řada mluvčích, od tradičních francouzských veřejných intelektuálů a novinářů, přes vědce, politiky, aktivisty až po umělce či sportovce. Naší hypotézou, kterou výzkum potvrdil, je, že postoje jednotlivých aktérů nelze mechanicky přiřadit k institucím, etnickým nebo náboženským skupinám či politickým stranám, z nichž vzešli. Je nutné navíc brát v úvahu dynamiku společenského vývoje ovlivněnou vnějšími okolnostmi, která přispívá k formování postojů veřejného mínění či k jejich zásadní změně (např. nárůst protizidovských útoků po roce 2000 apod.).

Mluvčí aktivní ve veřejném prostoru byli rozděleni do třech ideově definovatelných kategorií: republikáni, antiimperialisté a neokonzervativci. Na základě provedené analýzy jsme došli k závěru, že v diskusi byli zástupci různých ideových pozic výrazně různě aktivní – zcela se například nezapojila extrémní pravice. Analýza odhalila, že přechody mezi jednotlivými pozicemi na levé části politického spektra (republikáni a antiimperialisté) jsou někdy nezřetelné a často odrážejí hlavně příslušný kontext, ve kterém se daný text vyskytuje a podle něj lze autora kategorizovat.

Za **republikány** označujeme ty, kteří vidí v oslabení republikánských hodnot rovnosti, svobody a bratrství hlavní příčinu současných francouzských problémů (posilování nároků a politizaci komunit). Do této kategorie řadíme také některé politické vědce a převážnou většinu politické reprezentace ze všech hlavních politických stran. Holocaust je pro ně historická událost, která by se neměla účelově promítat do současných politických bojů, ale jejíž připomínka je součástí identity francouzského politického národa. Úkolem státu je potírat a trestat násilné antisemitské činy, jejichž pachatelé jsou dnes převážně frustrovaní mladí muslimové nedostatečně integrovaní do francouzské společnosti. Francouzská zahraniční politika by měla udržovat dobré vztahy s Izraelem hlavně proto, že to je jediný demokratický stát v oblasti Blízkého východu, měla by podpořit vytvoření palestinského státu při současné

garanci bezpečnosti hranic Izraele. Představitelé tohoto proudu, kteří se angažují ve veřejné diskusi, jsou nejčastěji spojeni se socialistickou stranou.

Kromě důrazu na hodnoty francouzské republiky nespojuje intelektuály zařaditelné do tohoto umírněného proudu nic. Patří sem ekonom kdysi blízký prezidentu Mitterrandovi Jacques Attali, sociologové Dominique Schnapper, Michel Wieviorka, Esther Benbassa, esejisté Guillaume Weill-Reynal, Guy Konopnicki (s výjimkou roku 2002), politický aktivista Malek Boutih, předsedkyně Nadace 2. března Élisabeth Lévy, herec Philippe Lellouche, někdejší odbojáři Théo Klein a Stéphane Hessel, ale i představitel Konzistoře rabín Gilles Bernheim. Vzhledem k tomu, že reakce imperialistů na teze neokonzervativců byla zasazena do první poloviny desetiletí, posunuli se později někteří autoři blíže konstruktivním republikánským pozicím až později, např. Edgar Morin (2006) či Pascal Boniface (2007).

Antiimperialisté jsou ti, jejichž politické cíle přesahují francouzskou nebo izraelskou domácí politiku a usilují o lepší globální řád a spravedlivější uspořádání mezinárodních vztahů, v němž je současné postavení Izraele podle nich neudržitelné. Holocaust pokládají za memento pro celé lidstvo, ale ohrazují se proti argumentaci legitimizující holocaustem politiku Státu Izrael. Nový antisemitismus pokládají za pokus, jak zdiskreditovat odpůrce izraelské politiky, především z řad západní levice. Domnívají se, že francouzská zahraniční politika je již příliš proizraelská a že by se Francie měla v rámci EU a OSN zasazovat o dodržování a tvrdé vymáhání mezinárodního práva vůči Izraeli (především pokud jde o rozšiřování osad na Západním břehu). Většina veřejně aktivních zastánců této pozice sama vzešla ze židovského prostředí, ale není praktikující a odmítá její politickou organizaci reprezentovanou CRIF. Drtivá většina zastánců této teze, hlásí-li se k nějaké politické straně, pak k té na alternativní levici (tj. mimo PS), kterou tvoří např. LO, NPA, LCR a zelení (EELV).

Tuto skupinu lze rozdělit do dvou podskupin – intelektuálové, kteří cílí na změnu postoje zavedených stran (především PS) a francouzské zahraniční politiky vůči Izraeli, a aktivisté, kteří se snaží mobilizovat veřejnost ve prospěch palestinské věci. Hlavním představitelem první skupiny je politolog Pascal Boniface, a dále skupina autorů kolem nakladatelství La Découverte (Vincent Geisser, Denis Sieffert, Marc Saint-Upéry, Étienne Balibar) a časopisu Le Monde diplomatique (Dominique Vidal, Alain Gresh, Serge Halimi, Leila Shahid) a radikálové jako Michel Warschawski, Éric Hazan, Bernard Langloi, Jacob Cohen či Rony Brauman. Na rozdíl od těchto intelektuálů, kteří se vyjadřují především perem, zakládají

političtí aktivisté na podporu a pro šíření svých myšlenek občanská hnutí a politické strany oslovující častěji muslimský elektorát. Mezi aktivisty s velmi odlišnými cíli i metodami patří například excentrický farmářský lídr José Bové, evidentní antisemité jako Dieudonné či Alain Soral, i aktivní představitelé marginálních extrémně levicových skupin jako Jean-Guy Greilsamer, Ginette Hess-Skandrani, Nicolas Shahshani či Olivia Zémor, kteří zásadně odmítají spojovat své židovství s podporou Státu Izrael.

Neokonzervativce spojuje především důraz na paměť holocaustu jakožto prevenci proti antisemitismu i antisionismu, ztotožnění se s tezemi teorie o novém antisemitismu, přesvědčení o nutnosti více proizraelské francouzské zahraniční politiky. Pokud se jedná o osoby hlásící se k židovské komunitě, jsou o něco častěji sefardského původu a mají blízko k reprezentaci CRIF spojené s Rogerem Cukiermanem. Politicky náležejí na pravou část spektra, mají obavy ze sblížení levice a islamistů, které podle nich představuje hrozbu pro celý Západ, kam patří i Izrael.

Typickými představiteli jsou autoři, kteří do Francie vnesli debatu o novém antisemitismu (judeofóbií), jako jsou Gilles-William Goldhagen, Pierre-André Taguieff, Jacques Tarnero, Shmuel Trigano, Alexandre Adler, Alexandre del Valle a Bernard-Henri Lévy. Dále sem patří většina historiků, kteří se ve svých pracech zaměřují na francouzskou židovskou komunitu v souvislosti s vlnou násilností, která ji na počátku tohoto století zasáhla: George Bensoussan (alias Emmanuel Brenner), Paul Giniewski, Alexis Rosenbaum a Maurice-Ruben Hayoun. Další podskupinou této ideové platformy jsou autoři, které na tuto stranu debaty vtáhlo přesvědčení o nutnosti zaujmout postoj čelem k růstu antisemitských útoků po roce 2000 a opírají se o teze výše zmíněných filosofů (sami nové argumenty nevytvářejí): Luc Rosenzweig, Daniel Siboni, Guy Konopnicki (v roce 2002), Albert Nacchache, Jean-Pierre Allali, Adrien Barrot, Philippe Velilla, frankofonní Izraelci Freddy Eytan a Elie Barnavi, představitelé CRIF Roger Cukierman a Jean Kahn, UEJF Patrick Klugman a Paul Bernard a bývalý předseda AFI Michel Darmon. Zvláštní skupinu, která spojuje svůj osobní životní prožitek s citlivostí vůči židovskému osudu ohroženému nejen v Izraeli, ale také ve Francii, tvoří autoři jako Sylvain Attal, Raphaël Draï, Ivan Levaï a intelektuálové angažující se v udržování paměti holocaustu jako Serge a Arno Klarsfeldovi, Simone Veil, Claude Lanzmann či Joël Kotek.

Intertextové vazby mezi analyzovanými korpusy 1 a 2 jsou oproti původnímu očekávání výzkumníka výrazně nižší.

5.1. Povinnost paměti

Nejbližší intertextové vztahy lze pozorovat mezi oficiálním diskursem a diskursem nových filosofů (neokonzervativní kategorie), konkrétně Alaina Finkielkrauta: „zločinné krédo nacistů... si vzalo za cíl univerzální lidství“ (Finkielkraut 2003b, s. 14). Další intertextová spojení jsou s autory z republikánské levice, jakými jsou Théo Klein či Michel Wieviorka: „organizované peklo šoa“ (Klein 2008, s. 46), „nacistické barbarství“ (Wieviorka 2008, s. 5). V menší míře nalzáme textové souvislosti s diskursem čistě neokonzervativním: „stále jsme ji [genocidu] nepochopili... Je zde něco, co nás přesahuje“ (Adler–Goldnadel 2008, s. 238), „[holocaust] je lidská tragédie, kterou ‘prožili’... protože byli Židy, předtím než byli lidmi“ (Trigano 2005, s. 20-21). Výrazy blízké oficiálnímu diskursu nalezneme, nepřekvapivě, v produkci státem sponzorovaného Památníku obětem šoa, např. v *Revue d'histoire de la Shoah*: „člověk je schopen radikálně popřít lidství v sobě a jemu podobných“ (Saya 2010, s. 283).

5.2. Antisemitismus

V souvislosti s vlnou antisemitských útoků se ve společenském diskursu objevila řada historických metafor, které se (na rozdíl od metafor medicínských – „mutující virus“) odrazily v oficiálním diskursu. Výraz „křišťálový rok“ a paralely s křišťálovou nocí spojují oficiální diskurs s postoji nových filosofů (Finkielkraut 2002) a především neokonzervativců: „násilnosti znovuotevírají rány z nacistických dob z křišťálové noci“ (Draï 2002, s. 87) a „násilnosti dělají stejný hluk jako rozbité výlohy během křišťálové noci“ (Sarkozy 2011b). Do kontextu rasismu a xenofobie zařazují antisemitismus autoři z republikánské levice, jakými jsou Alexis Rosenbaum či Dominique Schnapper, kteří také stejně jako Sarkozy a Chirac odmítají „banalizaci“ antisemitismu: „boj proti antisemitismu [náleží] především do rámce boje proti všem formám netolerance vůči společenským skupinám (Rosenbaum 2006, s. 108) a „banalizace antisemitské řeči není rozhodně neúčinným fenoménem“ (Rosenbaum 2006, s. 109).

5.3. Proarabská a proizraelská zahraniční politika

Teorie nového antisemitismu se s odpůrci střetla i v oblasti zahraniční politiky – někteří autoři právě tuto oblast pokládají pro její ideologické působení ve Francii za zásadní (Guigue 2002, s. 42). I přes to, pod jak silnou kritikou se zahraniční politika Francie ze strany neokonzervativců nachází, nelze nalézt ani u prezidenta Chiraca žádná byt' vzdálená

intertextová spojení s texty některé společenské skupiny. Určitou sémantickou blízkost je možné identifikovat pouze u diskursu prezidenta Sarkozyho vůči francouzské židovské komunitě a jejímu poutu se státem Izrael, který „představuje součást jejich života, je jejich tělem a který představuje jejich naději“ (Draï 2002, s. 12). Podobně jako rabín Bernheim hovoří o „lidské identifikaci s Izraelem“ (Allali 2002, s. 75), která je velmi blízko Sarkozyho chápání vazby komunity se židovským státem.

5.4.Národní identita

V tématu národní identity a v tom, že je pro francouzskou společnost největší hrozbou komunitarismus, panuje nejsilnější shoda jak napříč občanskou společností, tak mezi ní a politickým diskursem. Opatrní zastánci komunitarismu jsou vzácné výjimky (Weill 2004), ačkoli podporovatelé silné politické role organizací typu CRIF se zaměřují hlavně na rostoucí politicko-identitní nároky muslimské komunity. Konkrétní intertextové vazby v oblasti vztahu Francie k náboženství nalézáme u neokonzervativců, např. Trigana: „židovská, katolická, protestantská identita nebo později regionální... se týkají obyvatel, kteří prožili společně zkušenost dvou posledních staletí... Nově příchozí [muslimové] neprožili tento vývoj“ (Trigano 2006, s. 96-97). V souvislosti se sionismem se za jeho akceptaci francouzskou společností zasazují představitelé UEJF: „být sionistou a francouzským občanem znamená nacházet se na soutoku dvou univerzalizmů. Znamená to mít to štěstí náležen současně k národu lidských práv a národu deseti přikázání... Židé Francie, děti Abraháma a Marianne“ (Bernard 2003, s. 187). Republikánští intelektuálové zdůrazňují odpovědnost všech občanů bez rozdílu náboženství za osud národního společenství: „my jsme především občané jako ostatní, protože jsme součástí národního společenství“ (Klein 2002, s. 20). „Největší dobro znamená zmizení rozdílů v občanském životě, rovnost občanů“ (Konopnicki 2009, s. 20). Podle Dominique Schnapperové je výzvou „přesvědčit Židy, ale především všechny občany, že universální hodnoty nesené republikou... jsou nejen nejlepší, ale jedinou ochranou všech menšin“ (Schnapper 2005, s. 183). Zpochybňování republikánského modelu „otevřít prostor pro extrémismy (Camus 2006, s. 7). Podobně jako prezident Sarkozy mluví rabín Bernheim: „Ve francouzském národě musejí existovat místa laičité: ulice, škola, volební místnost... Laičité není odmítnutí náboženství. Je to respekt k náboženství v místech kam patří, a absence projevu náboženství v ostatních místech“ (Allali 2002, s. 156).

6. Přehled literatury (výběr)

Seznam pramenů a literatury je rozdělen do pěti částí. První tři tvoří prameny ke kapitolám 4.3. a 5.3. práce, přičemž zvlášť jsou uvedeny projevy prezidentů a monografie, jejichž analýza tvoří gros této práce, a zvlášť články v tisku a periodicích. Naším záměrem je oddělit texty, které tvoří objekt analýzy, od těch, které nás odborně vedou ve výzkumu dané problematiky. Následuje část věnovaná teoretickým zdrojům a další rozšiřující literatuře. Poslední části přehledu obsahují reference k oficiálním vládním materiálům, odkazy na články v tištěných periodicích a internetové zdroje. Níže ve výběru uvádíme jen ty nejdůležitější texty.

- Adler, Alexandre – Goldnadel, Gilles William. (2008) *Conversation sur les sujets qui fâchent*. Paris: Jean-Claude Gawsewitch Éditeur.
- Allali, Jean-Pierre. (2002) *Les habits neufs de l'antisémitisme. Anatomie d'une angoisse*. Paris: Desclée de Brouwer.
- *Antisémitisme: l'intolérable chantage. Israël-Palestine, une affaire française?* (2003) Paris: La Découverte.
- Attal, Sylvain. (2004) *La Plaie. Enquête sur le nouvel antisémitisme*. Paris: Éditions Denoël.
- Barnavi, Elie. (2002) *Lettre ouverte aux Juifs de France*. Paris: Stock, Bayard.
- Barnavi, Elie – Rosenzweig, Luc. (2002) *La France et Israël: Une affaire passionnelle*. Paris: Perrin.
- Barrot, Adrien. (2007) *Si c'est un Juif. Réflexions sur la mort d'Ilan Halimi*. Paris: Michalon.
- Benbassa, Esther. (2003) *La République face à ses minorités*. Paris: Mille et une nuits.
- Benbassa, Esther. (2007) *La souffrance comme identité*. Paris: Fayard.
- Birnbaum, Pierre. (2005) *Prier pour l'État. Les Juifs, l'alliance royale et la démocratie*. Paris: Calmann-Lévy.
- Birnbaum, Pierre. (2010) *Face au pouvoir*. Paris: Galilée.
- Boniface, Pascal. (2003) *Est-il permis de critiquer Israël?* Paris: Robert Laffont.
- Boniface, Pascal. (2007) *Lettre ouverte à notre futur(e) Président(e) de la République sur la rôle de la France dans le monde*. Paris: Armand Colin.
- Boniface, Pascal – Schemla, Élisabeth. (2006) *Halte aux feux. Proche-Orient, antisémitisme, médias, islamophobie, communautarisme, banlieues...* Paris: Flammarion.

- Bové, José a kol. (2002) *Retour de Palestine. Campagne civile pour la protection du peuple palestinien*. Paris: Mille et une nuits.
- Brauman, Rony – Finkielkraut, Alain. (2008) *La discorde. Israël-Palestine, les Juifs, la France. Conversations avec Élisabeth Lévy*. Paris : Mille et une nuits, Éditions Flammarion.
- Brenner, Emmanuel. (2004) „*France, prends garde de perdre ton âme*“. *Fracture sociale et antisémitisme dans la République*. Paris: Mille et une nuits.
- Cabanel, Patrick. (2006) *La haine des Juifs à son paroxysme. Les Clés de l'actualité: La Shoah*. Toulouse: Milan Presse.
- Camus, Jean-Yves. (2006) *Extrémismes en France: Faut-il en avoir peur?* Toulouse: Éditions Milan.
- Daniel, Jean (2003). *La prison juive: Humeurs et médiations d'un témoin*. Paris: Odile Jacob.
- del Valle, Alexandre. (2002) *Le totalitarisme islamiste à l'assaut des démocraties*. Paris: Les Syrtes.
- Draï, Raphaël. (2002) *Sous le signe de Sion. L'antisémitisme nouveau est arrivé*. Paris: Éditions Michalon.
- Eytan Freddy. (2005) *La France, Israël et les Arabes: le double jeu?* Paris: Jean Picollec Éditeur.
- Eytan, Freddy. (2009) *Sarkozy, le monde juif et Israël. Mariage d'amour ou de rasion?* Monaco. Éditions Alphée, Jean-Paul Bertrand.
- Farbiaz, Patrick. (2006) *Les Verts et le conflit israélo-palestinien. Compte-rendu de la conférence le 23 mars 2006 à Paris*. Paris: Association France Palestine Solidarité.
- Finkielkraut, Alain. (2003b) *Au nom de l'Autre. Réflexions sur l'antisémitisme qui vient*. Paris: Gallimard.
- Gabizon, Cécilia – Weisz, Johan. (2006) *OPA sur les Juifs de France. Enquête sur un exode programmé 2000-2005*. Paris: Bernard Grasset.
- Geisser, Vincent. (2003) *La nouvelle islamophobie*. Paris: La Découverte.
- Ghiles-Meilhac, Samuel. (2006) *Le Monde Diplomatique et Israël 1954-2005. Histoire moderne de l'État juif à travers un journal français de référence*. Paris: Éditions du Manuscrit.
- Ghiles-Meilhac, Samuel. (2011) *Le CRIF. De la Résistance juive à la tentation du lobby. De 1943 à nos jours*. Paris: Robert Laffont.

- Giniewski, Paul. (2005) *Antisionisme: le nouvel antisemitisme*. Turquant: Cheminements.
- Giniewski, Paul. (2008) *Israël et l'Occident. Obscurités et clartés*. Turquant: Cheminements.
- Goldnadel, Gilles William. (2001) *Le nouveau bréviaire de la haine. Antisémitisme & antisionisme*. Paris: Éditions Ramsay.
- Guigue, Bruno. (2002) *Proche-Orient: La guerre des mots*. Paris, Budapest, Torino: L'Harmattan.
- Hayoun, Maurice-Ruben. (2005) *Écoute Israël, écoute France*. Paris: Armand Colin.
- Hessel, Stéphane. (2010) *Indignez-vous!* Montpellier: Indigène éditions.
- Chirac, Jacques. (2003) Discours relatif au respect du principe de laïcité dans la République. Mercredi 17 décembre 2003. *Centre National de documentation Pédagogique*. 17. 12. 2003. Citováno z <http://www2.cndp.fr/laicite/pdf/chirac.pdf> [cit. 28. dubna 2011].
- Chirac, Jacques. (2004) Allocution de M. Jacques Chirac, Président de la République, prononcée lors du dîner d'Etat donné en l'honneur du Président de l'Etat d'Israël et de Mme Moshe KATSAV. *Fondation Chirac*. 16. 2. 2004. Citováno z <http://www.jacqueschirac-asso.fr/fr/wp-content/uploads/2010/04/Israel-16-02-04.pdf> [cit. 28. dubna 2011].
- Chirac, Jacques. (2005) Allocution de M. Jacques Chirac, Président de la République, à l'occasion de l'installation de la Haute autorité de lutte contre les discriminations et pour l'égalité. *Fondation Chirac*. 23. 6. 2005. Citováno z <http://www.jacqueschirac-asso.fr/fr/wp-content/uploads/2010/04/Cr%C3%A9ation-de-la-haute-autorit%C3%A9-de-lutte-contre-les-discrimi%E2%80%A6.pdf> [cit. 29. dubna 2011].
- Chirac, Jacques. (2006) Allocution de M. Jacques Chirac, Président de la République à l'occasion de la cérémonie nationale organisée à l'occasion du centenaire de la réhabilitation d'Alfred Dreyfus. *Fondation Chirac*. 12. 7. 2006. Citováno z <http://www.jacqueschirac-asso.fr/fr/wp-content/uploads/2010/04/Centenaire-de-la-r%C3%A9habilitation-dAlfred-Dreyfus.pdf> [cit. 28. dubna 2011].
- Klein, Théo. (2002) *Le Manifeste d'un Juif libre*. Paris: Éditions Liana Levi.
- Klein, Théo. (2008) *Sortir du ghetto*. Paris: Éditions Liana Levi.
- Konopnicki, Guy. (2002) *La faute des Juifs*. Paris: Balland.
- Konopnicki, Guy. (2009) *La banalité du bien. Contre le culte des différences*. Paris: Éditions Hugo & Cie.

- Laurens, Henry. (2006) *La Palestine et la France de 1917 à nos jours*. Paris: Association France Palestine Solidarité.
- Lellouche, Philippe. (2008) *J'en ai marre d'être juif, j'ai envie d'arrêter*. Paris: Le Cherche midi.
- Levaï, Ivan. (2006) *Israël, mon amour*. Paris: Seuil.
- Lévy, Bernard-Henri. (2003b) *Qui a tué Daniel Pearl?* Paris: Editions Grasset, Fasquelle.
- Lévy, Elisabeth – Ménard, Robert. (2009) *Les Français sont-ils antisémites?* Paris: Éditions Mordicus.
- Morin, Edgar. (2006) *Le monde moderne et la condition juive*. Paris: Éditions du Seuil.
- Naccache, Albert. (2008) *Contre Israël. De l'amour de la Palestine à la haine des Juifs*. Turquant: Cheminements.
- Noiriël, Gérard. (2007) *À quo sert „l'identité nationale“?* Marseille: Agone.
- Rosenbaum, Alexis. (2006) *L'antisémitisme*. Rosny: Bréal.
- Rosenzweig, Luc. (2005) *Lettre à mes amis propalestiniens*. Paris: Éditions de La Martinière, Doc en stock.
- Sarkozy, Nicolas. (2008a) Dîner annuel du CRIF. Allocution de monsieur le Président de la République française. *Le Monde*. 13. 2. 2008. Citováno z http://www.lemonde.fr/politique/article/2008/04/28/discours-de-nicolas-Sarkozy-au-diner-annuel-du-crif-le-13-fevrier-2008_1038752_823448.html [cit. 28. dubna 2011].
- Sarkozy, Nicolas. (2008b) Discours à la Knesset. *Elysée*. 22. 6. 2008. Citováno z <http://www.elysee.fr/president/root/bank/pdf/president-2036.pdf> [cit. 28. dubna 2011].
- Sarkozy, Nicolas. (2010) Discours de M. le Président de la République au Vatican. *Elysée*. 8. 10. 2010. Citováno z <http://www.elysee.fr/president/root/bank/pdf/president-9803.pdf> [cit. 28. dubna 2011].
- Sarkozy, Nicolas. (2011) Dîner annuel du CRIF: retrouvez le discours du Président. Discours de M. le Président de la République. *La ligue de l'enseignement*. 9. 2. 2011. Citováno z http://www.laicite-laligue.org/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=927 [cit. 28. dubna 2011].
- Segré, Ivan. (2009) *La réaction philosémite. Ou la trahison des clercs*. Fécamp: Nouvelles Éditions Lignes.

- Shahid, Leila – Warschawski, Michel – Vidal, Dominique. (2006) *Les banlieues, le Proche-Orient et nous*. Paris: Les Éditions de l'Atelier, Éditions Ouvrières.
- Sibony, Daniel. (2003) *Proche-Orient. Psychanalyse d'un conflit*. Paris: Seuil.
- Sieffert, Denis. (2004) *Israël-Palestine, une passion française*. Paris: La Découverte.
- Taguieff, Pierre-André. (2002) *La nouvelle judéophobie*. Paris: Mille et une nuits.
- Taguieff, Pierre-André. (2004) *Prêcheurs de haine. Traversée de la judéophobie planétaire*. Paris: Mille et une nuits.
- Tarnero, Jacques. (2001) Préface: Israël, coupable par nature? In *(Nouveaux) visages de l'antisémitisme. Haine-passion ou haine historique?* Paris: NM7 éditions.
- Trigano, Shmuel. (2002) *L'ébranlement d'Israël. Philosophie de l'histoire juive*. Paris: Seuil.
- Trigano, Shmuel. (2005) *Les Frontières d'Auschwitz. Les ravages du devoir de mémoire*. Paris: Librairie Générale Française.
- Trigano, Shmuel. (2006) *L'avenir des Juifs de France*. Paris: Grasset.
- Union des étudiants juifs de France – SOS Racisme. (2002) *Les Antifeujs. Le Livre blanc des violences antisémites en France depuis septembre 2000*. Paris: Calmann-Lévy.
- Velilla, Philippe. (2010) *Les Juifs et la droite. Israël et la diaspora entre Netanyahu, Sarozy et Obama*. Paris: Éditions Pascal.
- Vidal, Dominique. (2003) *Le mal-être juif. Entre repli, assimilation & manipulations*. Marseille: Agone.
- Weill, Nicolas. (2004) *La République et les antisémites*. Paris: Grasset.
- Weill-Reynal, Guillaume. (2005) *Une haine imaginaire? Contre-enquête sur le „nouvel antisémitisme“*. Paris: Armand Colin.
- Wieviorka, Michel. (2005) *La tentation antisémite. Haine des Juifs dans la France d'aujourd'hui*. Paris: Robert Laffont.
- Wieviorka, Michel. (2008) *L'Antisémitisme est-il de retour?* Paris: Larousse.